Gebonden aan de waarheid

Jean Pierre Rawie

Gebonden aan de waarheid

2026 Prometheus Amsterdam

Alle rechten voorbehouden. Tekst- en datamining van (delen van) deze uitgave is uitdrukkelijk niet toegestaan.

© 2026 Jean Pierre Rawie
Omslagontwerp Tessa van der Waals
Omslagbeeld Rutger Hiemstra
Foto auteur Harry Cock
Zetwerk Mat-Zet bv, Weesp
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 6274 0

Aan de lezer

Deze populaire uitgave bevat een keuze uit de bespiegelingen die ik de afgelopen jaren in verscheidene periodieken het licht heb doen zien. Bij de samenstelling heb ik zoveel mogelijk getracht tijdgebonden onderwerpen te vermijden, al is er af en toe zijdelings sprake van een gebeurtenis in mijn leven, zoals een verjaardag, die per definitie telkens eenmalig is.

Ook is niet uit te sluiten dat er zich bij de verschijning van dit boekwerk in de actualiteit ontwikkelingen hebben voorgedaan die op het ogenblik van schrijven nog niet te voorzien waren. Zo is te hopen dat sommige van de boosaardige bejaarden die ons bestaan bedreigen binnenkort verdwenen zullen zijn in een gekkenhuis of in een roemloos graf, al geeft de geschiedenis ons in dezen niet veel hoop. Het is opvallend hoelang kwade genii in de loop der eeuwen de tijd hebben gehad hun verderfelijke dromen te verwezenlijken.

Ik ben in de eerste plaats dichter, en het mag derhalve niet verwonderen dat de poëzie bijwijlen aan de orde komt, ofschoon ik me wat dat betreft heb ingehouden, er smartelijk van doordrongen dat het volk waarvoor ik zing

niet het meest muzische ter wereld is. Zoals ik in een bloemlezing van door mij vertaalde lyriek ooit opmerkte, moet men te onzent niet verbaasd opkijken van de uitspraak: 'U schrijft prachtige gedichten, maar wat doet u eigenlijk?'

Vrijwel mijn hele leven heb ik – overigens allerminst tegen mijn zin – in het noorden van ons koninkrijk doorgebracht, in Groningen, waardoor mijn kijk op de wereld anders is dan die dergenen die de Randstad als het middelpunt van het heelal beschouwen. Toen ik, onheuglijk lang geleden, enige bekendheid in den lande verwierf, werd me van verschillende kanten gevraagd wanneer ik nu naar Amsterdam verhuisde. Kennelijk werd dat gezien als de logische volgende stap in mijn letterkundige loopbaan.

Begrijpt u mij goed: niets tegen de hoofdstad; ik heb er een jaartje gewoond gedurende de verbouwing van mijn Groningse huis, en kom er met enige regelmaat (al was het alleen maar teneinde mijn uitgeefster te raadplegen), maar hoe ik me er ook op mijn gemak voel, het is immer met een licht gevoel van opluchting dat ik de terugreis aanvaard naar het in de ogen van westerlingen schier onbereikbare wingewest bij de Waddenzee. 'In Groningen,' schreef een tijdens de vorige eeuw gezaghebbende criticus, 'is de excentriek een normaal verschijnsel.'

In deze pagina's zult u weinig terugvinden van de vraagstukken waar men zich in de meeste media druk over maakt. Ik heb jaren geleden besloten nooit meer televisie te kijken, wat naast een aanzienlijke tijdwinst tevens een heilzame gemoedsrust opgeleverd heeft. Dat ik de coronaperiode bijvoorbeeld doorstaan heb zonder krankzinnig te

worden, komt mede door die wijze en op het juiste moment genomen beslissing.

Deze onthouding heeft tot gevolg dat ik over een aantal dingen die in de conversatie hun opwachting maken geen mening ten beste kan geven, maar het is voor mijn omgeving niet onaangenaam dat ik er een enkele keer het zwijgen toe doe. Er wordt al zoveel gezegd.

REIZEN

Dichter

We zouden vorig jaar al naar Sicilië, maar toen brak De Reislustige Jonge Vrouw bij het begieten der plantjes één van de vele daarvoor nooit opgemerkte botjes in haar voet, weshalve ze zes weken in het gips moest, en de expeditie niet doorging. Nu zijn we alsnog geweest, en ik keek mijn ogen uit; je kunt je naar beste vermogen voorbereiden, de werkelijkheid is altijd anders.

Neem het weder. In Syracuse was het eind april een stuk frisser dan in Nederland, terwijl de stad op de breedte van Tunis ligt. Bij terugkeer was alles overigens weer normaal, en vatte ik op Schiphol prompt kou (dan voel je je wel meteen weer thuis).

Nog iets. Afgezien van de monumentale eilandwijk Ortigia blijkt Syracuse vrijwel geheel te bestaan uit troosteloze woonkazernes, want er is in de Tweede Wereldoorlog grondig gebombardeerd. In de reisgids was daar geen woord aan gewijd, en werden slechts de bezienswaardigheden van het genoemde eilandje beschreven. Zo word je toch enigszins op het verkeerde been gezet.

Reeds in 1693 had de zwaarste aardbeving die Italië ooit getroffen heeft het merendeel van de Siciliaanse steden

verwoest, waarna alles in barokstijl is herbouwd. Alleen een enkel degelijk fort uit de Middeleeuwen en wat klassieke tempelruïnes en theaters, die toch al kapot waren, zijn van ouder datum.

In dit verband trof mij iets eigenaardigs. In Syracuse en Taormina heb je gerestaureerde Griekse theaters, en in Catania een *teatro romano*. Bij die eerste heb je onwillekeurig associaties met Aischylos en de andere tragedieschrijvers, terwijl je bij de aanduiding 'Romeins theater' meteen aan gladiatorengevechten en bloedvergieten denkt. Dat is misschien niet eerlijk, want die Grieken waren ook bepaald geen lieverdjes.

Vlak bij Catania bevindt zich het dorpje Acicastello, dat zoals de naam al doet gissen kan bogen op een kasteel, in dit geval van de Noormannen, die twee eeuwen lang op Sicilië de dienst uitmaakten. Dat moesten wij zien.

Het nogal ongezellige bouwsel werd bestierd door een soort suppoost, die Davide heette, en terstond wilde weten vanwaar wij kwamen. Toen hij het woord *Olanda* hoorde, geraakte hij in grote opwinding: 'Het land van Cees Nooteboom!' De grootste dichter die hij kende! Het werk van Cees Nooteboom had hem leren kijken! Alles wat in het Italiaans van Cees Nooteboom vertaald was had hij verslonden, gedichten, maar ook romans en reisverhalen; wat een genie, Cees Nooteboom!

Aangezien dit verkondigd werd door iemand die Dante en Petrarca zonder veel inspanning kon lezen, vond ik zijn geestdrift op z'n zachtst uitgedrukt opmerkelijk, maar tegelijkertijd werd ik door afgunst verteerd, tot mijn reisgenote hem toevertrouwde dat ik ook dichter was. Nu

kende zijn vervoering geen grenzen meer: ze was *fortunata* met een *poeta* als levensgezel!

Het laat zich raden dat hij een zelfgemaakt vers voordroeg, waarop ik natuurlijk niet kon achterblijven. Een innige omarming bezegelde onze eensgezindheid. Vervolgens richtte hij zich tot een passerende schoolklas-op-excursie: '*Ecco un Poeta*!' De kindertjes begonnen spontaan te applaudisseren. 'Jullie hebben de toekomst,' hield mijn nieuw verworven vriend Davide de kleinen voor, 'maar dichters ook!' Ik had het zelf niet beter kunnen zeggen.

Entree

We waren een paar dagen in Parijs, met het oogmerk mijn verjaardag zo geruisloos mogelijk voorbij te doen gaan. Ten behoeve van de minder reislustige lezer vermeld ik enkele merkwaardigheden die me opvielen.

In die wereldstad wordt op de terrassen aanzienlijk meer gerookt dan bij ons, waar in de regel geen uitnodigende asbakken op tafel staan, en ik zag nog verbazend veel mensen met mondkapjes (dat waren meestal niet de rokers). Tot mijn ontzetting bleek de oogvergiftiging van monsterachtige witte olifantsgympen ook ginds onontkoombaar; wat is er gebeurd met de wufte elegantie van de Parijzenaars, toen ik even niet keek?

Naast boekhandels en antiquariaten bezoek ik in den vreemde graag begraafplaatsen, waarvan men in het Zuiden beduidend meer werk maakt dan hier. Bij vorige gelegenheden hadden we Montmartre en Père-Lachaise al aangedaan, en nu was eindelijk de beurt aan Montparnasse. Net als op voornoemde dodenakkers wemelt het er van de beroemde Fransen: Dreyfus, César Franck, Saint-Saëns, Sartre en Beauvoir, maar mijn grootste belangstelling ging uit naar het graf van Baudelaire.

Op aanwijzing van een vermoedelijk ter plekke woonachtig vrouwtje bereikten we de moeilijk te vinden tombe van Jacques Aupick, waarin hij is bijgezet. Deze generaal was zijn gehate stiefvader, en het is niet zonder ironie dat het grafschrift uitgebreid melding maakt van diens vele titels en onderscheidingen, terwijl Baudelaire slechts als zijn stiefzoon wordt aangeduid. Als de toen miskende, maar nu wereldberoemde dichter er niet in gelegen had, zou het graf allang geruimd zijn.

Ook gingen we op zoek naar het veel minder bekende Cimetière de Picpus, een van staatswege weggemoffeld kerkhofje nabij Place de la Nation, waar tijdens de Revolutie meer dan 1300 slachtoffers van Robespierres terreur in massagraven zijn gegooid, onder anderen de dichter André Chénier, die naar eigen zeggen aan de voet van het schavot nog op zijn lier tokkelde (*Au pied de l'échafaud j'essaie encore ma lyre*), en over wie Umberto Giordano de opera *Andrea Chénier* schreef. Voorts rust hier Alexandre de Beauharnais, de eerste echtgenoot van Napoleons Joséphine (en vader van Neêrlands eerste koningin, Hortense), naast de vooral bij Amerikanen geliefde revolutie-

verzamelaar markies de La Fayette; de stars-and-stripes wapperen dag en nacht boven zijn zerk.

Ergens liggen daar eveneens de zestien ongeschoeide karmelietessen, die op 16 juli 1794 om des geloofs wille zijn onthoofd (tussen de idealistische machthebbers en de kerk boterde het niet erg). Grote indruk maakte dat de nonnen hymnen zingend de guillotine tegemoet traden, de moeder-overste als laatste solo. Volgens de overlevering heerste er gedurende de executie in de hele stad verder een angstige stilte. Ook dit gegeven leverde stof voor een opera, de indrukwekkende *Dialogues des Carmélites* van Francis Poulenc uit 1956. Over die ellendige Franse Revolutie een andere keer meer.

Van de huidige onrusten merkten we alleen dat er hier en daar mobiele eenheden paraat stonden, maar van gele hesjes geen spoor. Wel zagen we op een openbaar toilet bij waar eens de Bastille stond de schampere kreet gekalkt: 'Het land van de Mensenrechten, entree 1,35'.

Reisverslag

Wij togen negentiende-eeuws, met de ijzeren spoortrein, dwars door het herfstige Avondland, van Venetië naar Triëst, en daarna verder naar Wenen. Vooral het laatste traject is de moeite waard; we boemelden tien uur door het ongekende berglandschap van Slovenië, en betreurden

alleen de vroege avondval, waardoor we het allerlaatste stuk in het donker moesten afleggen.

De tocht kostte, eerste klas, nog geen 50 euro per persoon. Ik spreek ongaarne over geld, maar het contrast met de Nederlandse Spoorwegen verbijsterde me (een retour Groningen-Utrecht tweede klas is duurder). We hadden de gerieflijke coupé vrijwel voor onszelf, en dronken goede, in de restauratiewagon verkrijgbare rode wijn, terwijl zich langs het venster de betoverendste vergezichten ontvouwden.

De ziel reist, zegt men, te paard, maar dit kwam dicht in de buurt, en we stegen ontspannen uit op het Wiener Hauptbahnhof. De Jonge Vrouw Die Mij Alle Hoeken Van Europa Laat Zien droomde in haar meisjesjaren weg bij de Sissi-films met Romy Schneider, en vol verwachting klopte heur hart bij het vooruitzicht nu alle plekken die in het leven van de jonge keizerin een rol speelden met eigen ogen te aanschouwen.

Dus sleepte ze me mee naar de Hofburg (met Sissimuseum!), de Augustinerkirche en het zomerpaleis Schönbrunn. Het hoogtepunt voor mij vormde evenwel de Kapuzinergruft, waar de meeste Habsburgers bijgezet zijn. Grote afwezige is de laatste keizer van Oostenrijk, de verbannen en door de kerk zalig verklaarde Karl, die op Madeira ligt. Alle pogingen zijn lichaam naar Wenen te krijgen, zijn mislukt. Die Madeirezen zijn niet gek; er valt op dat eiland weinig te beleven, en dit toekomstige bedevaartsoord laten ze zich niet afpakken.

Vermeldenswaard is het eeuwenoude ritueel waarmee een uitvaart in de Kapuzinergruft gepaard ging. Bij aan-